

Zvýraznit hodnoty, které jsou pro náš život zásadní

TEXT — CYRIL HÖSCHL

Letošní ročník Pražského jara může být jedním z příkladů toho, jak se do našich životů zasekla koronavirová nákaza se všemi následky. Příroda je zvláště uspořádanou změtí kauzálních a potravních řetězců, v nichž to, co ničí jednoho, slouží druhému a jako celek to energeticky protiproudě perpetuum místo k tepelné smrti spěje k udržování nekonečné sebeproměny. V této síti vztahů a řetězců se mimo jiné uplatňuje jeden zvláště rafinovaný mechanismus, kterým paraziti ovlivňují chování svých hostitelů tak, aby tito sloužili prospěchu parazita, nikoli svému. Tak třeba předposlední vývojové stadium motolice kopinaté, *Dicrocoelium dendriticum*, žije v těle mravence a pro dokončení svého vývoje se musí dostat do těla ovce. To si zajistí ovládnutím mravenčího nervového systému. Donutí mravence šplhat po stéblu trávy až na vrcholek a tam se zakousnout a viset tak dlouho, dokud ho ovce s trávou nespase.

Dotazeno do extrémů vypadá to tak, že živí tvorové včetně nás nejsou nic jiného než obaly „chytrých molekul“, kterým říkáme DNA a jejichž přežití zajišťujeme podle jejich not ve hře zvané Life. Známy oxfordský biolog Richard Dawkins nás označuje jako „survival machines“ (stroje na přežití) svých genů.

Představme si tedy, že koronavirus, to nepatrné vlákno ribonukleové kyseliny (RNA) s poměrně jednoduchým obalem, jež nemá ani mozek, ani svaly, ba ani buňky, je tak mazané a mocné, že zamíchá politikou po celé zeměkouli a nezapomene ani na zásadní proměnu kulturního života, včetně festivalu Pražské jaro. Takto je svět ustrojen!

Na první pohled zasadila restriktivní opatření proti koronavirové nákaze kulturní scéně omračující ránu. Zavřela se muzea a galerie, zastavila se výuka, zavřela kina, zrušily se festivaly i koncertní život. Ze dne na den jsme najednou přežívali za nepropustnými hranicemi,

bez kultury, bez společenského života a mnozí i bez práce. Zdálo by se, že zmrazení kultury dává za pravdu těm, kteří jako kritérium společenské důležitosti různých povolání navrhují představu, co by se stalo, kdyby ti či oni důsledně stávkovali. Stávkují-li popeláři, přežije velkoměsto nanejvýš několik týdnů. Stávkují-li historici umění nebo varhaníci, velkoměsto se to ani nedozví, natož aby kolabovalo. To je sice vtipný argument, ale za ním stojící úvaha se pohybuje v časovém rámci, srovnatelném s délkou lidského života. Z hlediska života kultur a civilizací však platí jiné zákonitosti. Kdyby kdysi „stávkoval“ Leonardo da Vinci, Michelangelo či Mozart, asi by to tehdy obecný lid zdaleka tolik nezasáhlo jako zavřené hospody při morové ráně, ale ruku na srdce: kdo dneska něco ví o těch hospodách? Civilizace ubírala by se jinak, se všemi nedomyšlenými důsledky.

Následná reakce na první obavu z nákazy a izolace byla však úlevná. Lidská mysl ihned zmobilizovala obranné mechanismy včetně racionalizací typu „všechno zlé je pro něco dobré“. Spád událostí si vynutil upouštět páru dosud ne zcela využitými cestami internetových přenosů, streamování a videí. Ukázalo se, že při internetovém přenosu z Rudolfinu má koncert mnohem víc posluchačů, než kdyby v něm skutečně zaplnili sál. Místní umělci dostali najednou síť řetězových odkazů a mezinárodních platform možnost oslovit publikum celého světa, o čemž se jim předtím v této míře sotva snilo. Tento posun přinutil i spoluobčany vyšších věkových kategorií, aby překonali svou nechuť k novým informačním technologiím a osvojili si jejich využití v přístupu ke kultuře, zejména k hudbě. Sdílené médium začalo spojovat generace: vnouček sice Beethovena dosud nemusel, ale nyní babičku po síti připojil a tu a tam s ní ze zvědavosti či mimoděk leccos

sdílel. Mnohým vrcholným interpretům se rozvolnil pracovní režim a otevřel se jim prostor pro nastudování děl podle vlastní volby, nikoli jen na zakázku agentů. Zářez jedné chytré molekuly do lidské kultury znamenal tedy urychlení nástupu nového způsobu sdílení hodnot, nikoli nepodobný nástupu knihtisku či vynálezu daguerrotypu nebo voskového válečku k záznamu zvuku.

Je to však vskutku změna jednoznačně progresivní? Mnozí chováme přesvědčení, že tak, jako divadlo nezahubilo knihy, kino nezahubilo divadlo a televize nezahubila kino, tak ani nové informační technologie nezahubí na živo sdílenou kulturu.

Už od šedesátých let minulého století, kdy reprodukce zvuku dosáhla vysoké HiFi kvality, totiž víme, že sebekvalitnější reprodukce nenahradí přímý zážitek z koncertu. Vědomí, že něco je predestinováno, že to je „vysíláno“, že to je na nějakém nosiči, umenšuje napětí z bezprostředního posluchačova zaujetí dramatem, jež probíhá živě v osobním kontaktu a jeho atmosféra „visí ve vzduchu“. To, čím je živý koncert nenahraditelný, je právě ono „sdílení“ v reálném čase.

Nadšeně jsem uvítal laskavou nabídku zúčastnit se ve velmi omezeném obecenstvu „live“ přenášeného koncertu Adama Plachetky a Davida Švece v Rudolfinu, kde v rámci festivalu provedli Schubertovu *Zimní cestu*. Torzo původně nachystaného obecenstva bylo připuštěno údajně proto, že pěvec si neuměl dost dobře představit, že by měl podat plný výkon tváří v tvář prázdnému sálu. Byli jsme tam tedy „pro něj“. Jenomže na místě mnozí z nás došli k poznání, že kauzalita je přece jen opačná: pěvec je zde „pro nás“. To nelze plně prožít jinak, než když sedíme v jeho gravitačním poli. Scéna byla ponuře tmavá a připomněla jiný schubertovský večer v Rudolfinu před mnoha desítkami let. Tehdy hrál ve zhasnutém sále s lampičkou na pultu piana

Schubertovy sonáty Svjatoslav Richter. Oba zážitky měly kromě Schuberta ještě jiného společného jmenovatele: způsob vnímání. Jste-li u něčeho takového a soustředíte se, nasednete na jakousi meditační vlnu, na níž se bez velkých zvrátů,

avšak v niterném prožitku hudby unášíte dál a dál a nechcete, aby to skončilo. Takového rozpoložení nemůžete nikdy dosáhnout otočením knoflíku na čemkoli. Nezbývá než doufat, že se jak festival, tak celá společnost vrátí tam, kde přestala,

byť obohacena zkouškou, jíž jsme všichni prošli a která na principu, že nejvíce milujeme to, co ztrácíme, zvýraznila hodnoty, jež jsou pro náš život zásadní. Ta nepatrná molekula RNA zesílila i Schubertovo poselství do magického maxima. ✕
